

інновацій у кредитуванні.

Список використаних джерел

1. Підтримка малого і середнього підприємництва. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriemnictva>(дата звернення: 31.10.2024).
2. Centre for Economic Recovery, Advanter, Міністерство економіки України, UNDP. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. КИІВ: Програма розвитку ООН в Україні, 2024. 86 с.
3. Яценко Л. Проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць. *Національний інститут стратегічних досліджень. National Institute for Strategic Studies*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/problemy-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-v-ukrayini-yak>(дата звернення: 31.10.2024).
4. Pikhniak T. Current challenges for the economic development of small enterprise in Ukraine. *Pryazovskyi economic herald*. 2021. № 2(25). URL: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-2-5>(дата звернення: 31.10.2024).
5. Міністерство економіки України. Уряд схвалив Стратегію розвитку малого та середнього бізнесу до 2027 року та операційний план заходів на 2024-2027 роки. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-stratehiu-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-do-2027-roku-ta-operatsiinyi-plan-zakhodiv-na-2024-2027-roku>(дата звернення: 31.10.2024)
6. UNDP приєдналася до Альянсу стійкості малого та середнього бізнесу для України. *UNDP*. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/undp-pryyednalasya-do-alyansu-stiykosti-maloho-ta-serednoho-biznesu-dlya-ukrayiny>(дата звернення: 31.10.2024)
7. Товт В. Стан мікрокредитування в Україні в умовах військових дій. м. Ужгород, 1 груд. 2023 р. Ужгород, 2023. С. 258–260.
8. Хрипко С., Щербаков С. Дослідження технології блокчейну для мікрокредитування і фінансування в освітній сфері. *Економіка та підприємництво*. 2023. Т. 4, № 130. С. 109–119;
9. Figure technology solutions announces figure connect | figure. *Figure - America's #1 Non-Bank HELOC Lender*. URL: <https://www.figure.com/newsroom/figure-technology-solutions-announces-figure-connect/>(дата звернення: 31.10.2024)
10. Диха М., Полозова В., Вороніна І. Економіка спільного споживання: особливості функціонування та перспективи розвитку. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2022. Т. 1, № 25. С. 65–73.
11. Puschmann T. Fintech. *Business & information systems engineering*. 2017. Т. 59, № 1. С. 69–76. URL: <https://doi.org/10.1007/s12599-017-0464-6>(дата звернення: 31.10.2024)
12. Вергелюк Ю. Інвестування на ринку fintech. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 1. С. 50–56. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-7>(дата звернення: 31.10.2024).
13. Кужелев М.О. Корпоративне управління в системі корпоративних відносин: методологічний аспект. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 23.13. С. 199–203.
14. Baranovskyi O., Kuzheliev M., Zherlitsyn D., Serdyukov K., Sokyрко O. Cryptocurrency market trends and fundamental economic indicators: correlation and regression analysis. *Financial and Credit Activities: Problems of Theory and Practice*. 2021. № 3(38). P. 249–261.

Кальсін Д.Р.,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»
студентка бакалаврської програми спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»

Долінський Л.Б.

д.е.н., професор кафедри фінансів

АДАПТАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО УМОВ ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Вивчаючи аналітичні звіти НБУ, можна дійти висновків щодо ретроспективи, сучасного стану та перспектив розвитку фінансової системи України та її економіки загалом. Зокрема, у інфляційному звіті НБУ за жовтень 2021 р. йшлося про те, що в 2022-2023 роках економіка зростатиме повільними темпами, а саме приблизно на 4% щороку. Головними причинами гальмування економічного зростання тоді виокремлювали подорожчання енергоносіїв на світових ринках та нові хвилі пандемії. Також очікувалося, що у 2022-2023 роках рівень інфляції коливатиметься на рівні цільового показника, а рівень безробіття знизиться до 8,6% [2]. Проте початок повномасштабного військового вторгнення росії на територію України спричинив дуже суттєві відхилення від попередніх економічних прогнозів.

З 24 лютого 2022 року Національний банк України опинився в епіцентрі безпрецедентної кризи. Рівень ВВП скоротився приблизно на 30%, 20% територій були окуповані, міграція сягнула колосальних обсягів, перетнувши межу в 16 млн людей. Пошкодження виробничих потужностей, перебої з енергопостачанням та логістичні проблеми практично паралізували роботу багатьох підприємств. З одного боку, експортери зазнали значних втрат через блокування морських портів та обмеження доступу до світових ринків. З іншого боку, внутрішньоорієнтовані підприємства постраждали через падіння попиту на свою продукцію, порушення виробничих процесів та ланцюгів постачання. Попит на товари та послуги знизився, у тому числі, внаслідок вимушеної міграції мільйонів українців у сусідні країни [4]. Крім того, інфляція стрімко зростала, а дефіцит державного бюджету щохвилино «генерувався» в умовах війни. Так, за словами Голови Національного банку України Андрія Пишного ситуація в Україні мала вигляд потужного й непрогнозованого «ідеального шторму», який вимагав від НБУ рішучих дій в мінімальні терміни. Більше того, універсального рішення задля досягнення стабілізації фінансової системи України у світовій практиці не існувало, адже така ситуація «екстремальної невизначеності» виникла вперше. Таким чином, були застосовані екстремні заходи: емісія гривні задля підтримки обороноздатності країни, фіксація валютного курсу та жорсткі адміністративні обмеження для стабілізації фінансової системи України [6]. Незважаючи на ці виклики, український бізнес також продемонстрував виняткову стійкість, адаптуючись до нових умов і продовжуючи працювати навіть в умовах постійних обстрілів. Аграрії зібрали врожай, енергетики забезпечили стабільність енергосистеми, а ІТ-сектор продовжив розвиватися, демонструючи стійкість української економіки.

24.02.2022, в день початку повномасштабного військового вторгнення, НБУ оперативно прийняв та опублікував перелік заходів, впроваджених з метою забезпечення фінансової стабільності країни. Банки, згідно з постановою, мали забезпечувати безперебійну роботу відділень в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення. Безготівкові розрахунки, підкріплення банкоматів готівкою, платежі Уряду України та бланкове рефінансування банків за сумою терміном до одного року з можливістю пролонгації ще на один рік мали здійснюватися без обмежень. Також було призупинено роботу валютного ринку, крім операцій з продажу іноземної валюти клієнтами, зафіксовано офіційний курс, обмежено зняття готівки з рахунку клієнта в обсязі 100 тис. грн. на день, заборонено видачу готівкових коштів з рахунків клієнтів в іноземній валюті, уведено мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів, призупинено випуск та розповсюдження електронних грошей та зупинено здійснення видаткових операцій з резидентами російської держави [1]. Усе це було гострою тимчасовою необхідністю для забезпечення надійного та стабільного функціонування фінансової системи країни та максимального забезпечення діяльності Збройних Сил України, а також безперебійної роботи об'єктів критичної інфраструктури.

Щоб зробити висновки про успішність та ефективність впроваджених дій НБУ для стабілізації фінансової системи, перейдемо до аналізу основних макроекономічних показників, таких як рівень ВВП, інфляція та рівень безробіття країни. Отож, після стрімкого падіння ВВП

на 28,8% у 2022 році, українська економіка започаткувала тренд відновлюваного зростання стриманими темпами. За даними Держстату України, у 2023 році реальний ВВП України виріс приблизно на 5,5%, а це вище аніж економічне зростання України до початку повномасштабного вторгнення у 2021 році, в якому було зафіксовано зростання на рівні 3%. Більше того, перший квартал 2024 року зафіксував неочікувано швидке зростання ВВП у річному вимірі на 6,5%. Так, за останніми прогнозами НБУ цього року реальний ВВП зросте на 3,7%, а надалі зростатиме в темпі 4–5% [3]. Причинами такого зростання називають високу адаптивність до нових викликів бізнесу та населення, нарощення імпорту електроенергії й розвиток її генерації з альтернативних джерел енергії, проведення НБУ м'якої фіскальної політики, значна підтримка міжнародних партнерів та безперерйна робота морського коридору.

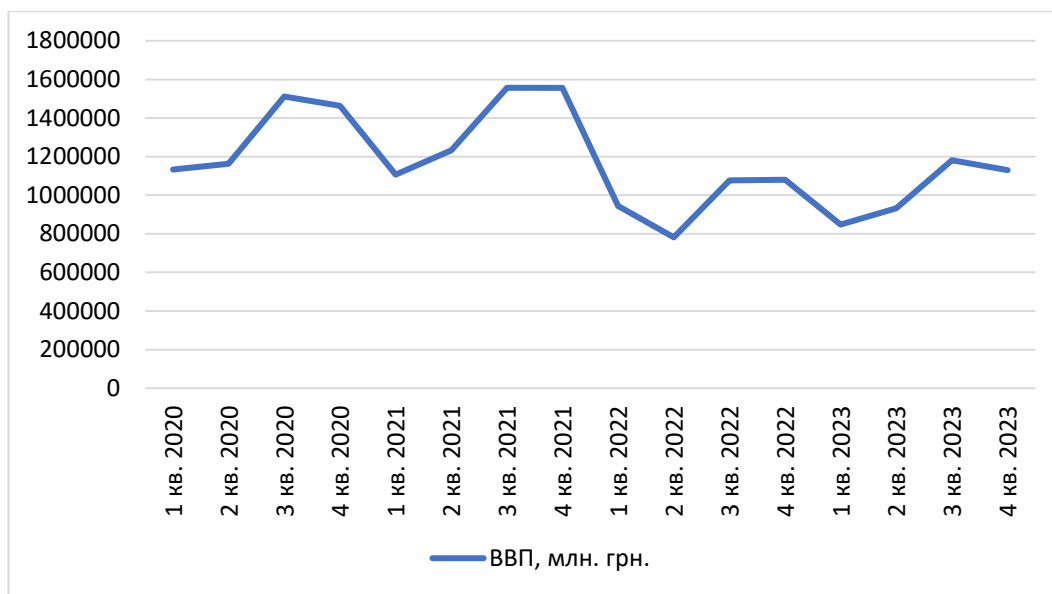

Рис. 1 ВВП, млн.грн, (у середньоквартальних цінах базового 2021р.)

Джерело: Держстат України, 1998-2024

НБУ залишається непохитним у питанні середньострокової інфляційної цілі в Україні. Як наслідок, цільові 5% інфляції можуть бути переглянуті тільки у бік зниження. Така політика пояснюється тим, що попри вповільнення інфляційних процесів в економіці країни, ІСЦ залишається помірним – близько 5% у річному вимірі було зафіксовано за останні декілька місяців 2024 року. Причиною цього є ніщо інше як збільшення витрат бізнесу на електроенергію та оплату праці. Крім того, підвищення акцизів на паливо та дещо гірші врожаї порівняно з минулим роком можуть викликати пришвидшення інфляції і в наступні місяці. За прогнозом НБУ, наприкінці року інфляція становитиме 8,5%. Варто зазначити і про інфляційні очікування основних суб'єктів економіки: фінансові аналітики та домогосподарства найбільш позитивно дивляться на ситуацію на ринку й очікують інфляцію на рівні 7,2%. Таким чином, для утримання очікувань під контролем НБУ обмежуватиме коливання курсу та контролюватиме ситуацію на валютному ринку. У результаті, буде забезпечено такий рівень ставок за гривневими депозитами, який захищатиме заощадження населення від інфляційного знецінення. За прогнозами, НБУ своїми діями пригальмує рівень інфляції вже наступного року і в 2025-2026 роках наблизить ІСЦ до цільового [3].

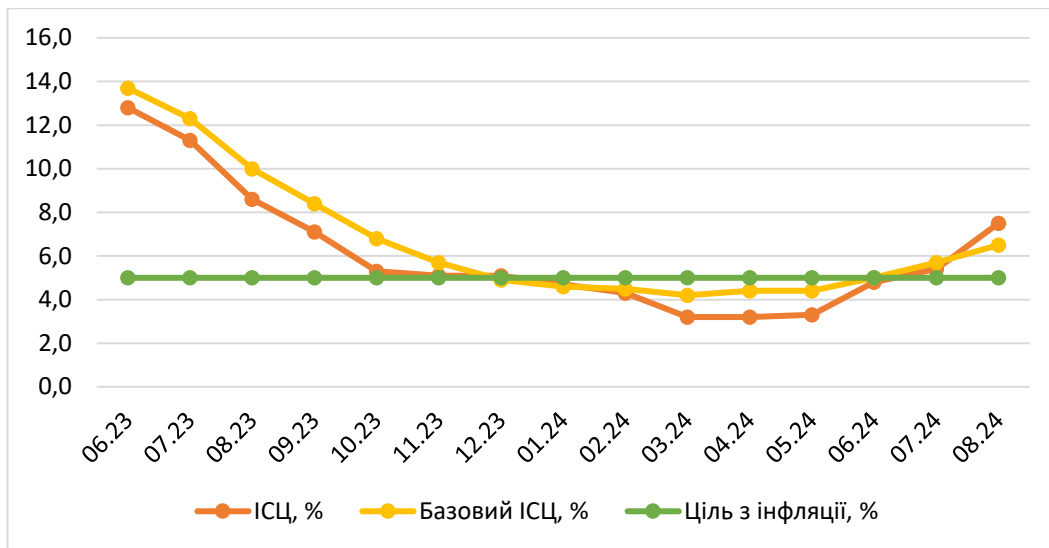

Рис.2 Інфляція та інфляційна ціль, % р/р

Джерело: Інфляційний звіт НБУ, липень 2024

За останніми даними НБУ, міграційні та мобілізаційні процеси в Україні мають серйозніші наслідки для ринку праці, адже дефіцит кадрів загострюється. Так, рівень безробіття у 2023 році становив 18,2%. Кількість вакансій, які розміщує бізнес, стабільно перевищує кількість шукачів роботи. Зокрема, підприємства відчують значну нестачу працівників робочих спеціальностей. Але схожою є ситуація і з іншими фахівцями. У результаті на ринку праці зростає конкуренція підприємств за кваліфікованих працівників та рівень заробітної плати загалом. Прогнозується, що нестача кадрів ще зберігатиметься тривалий час, навіть у разі швидкого завершення війни і повернення мігрантів, проблему з безробіттям не буде вирішено миттєво [3].

Крім того, варто зазначити про тісний зв'язок внутрішніх макроекономічних процесів із зовнішньоекономічними. Таким чином, з метою оцінки загального стану зовнішньої торгівлі, руху капіталів та резервів поглянемо на платіжний баланс країни. У 2023 році в Україні зафіксовано значний дефіцит поточного рахунку платіжного балансу розміром 9.6 млрд дол. США, що становить 5.4% від ВВП. Це пов'язано з значним розширенням дефіциту товарів та послуг за рахунок збільшення імпорту на фоні зниження експорту, а також із значним скороченням міжнародної допомоги та профіциту первинних доходів. Варто також зазначити, що без урахування реінвестованих доходів і грантів від міжнародних партнерів дефіцит поточного рахунку становив би 2.3 млрд дол. США (у серпні 2023 року – 2.0 млрд дол. США). Також, крім погіршення торговельного сальдо та зменшення обсягу міжнародної підтримки, купівля готівкою іноземної валюти населенням прискорилося до 1,44 млрд доларів на місяць, а це може нести загрозу для фінансової стабільності країни, зокрема викликати девальвацію гривні та зменшити валютні міжнародні резерви. Як наслідок, Україна, маючи сильну залежність від зовнішнього фінансування, має зосередитись на пошуку альтернативних джерел залучення коштів в економіку, зокрема першочерговим завданням є підтримка та розвиток експорту українських товарів та послуг [5].

Отже, дії Національного банку України під час війни були в цілому ефективними і дозволили стабілізувати фінансову систему країни. Однак, виклики та умови, що постійно змінюються, створюють НБУ простір для маневрування у здійсненні грошово-кредитної політики, націленої на стабілізацію фінансової системи України. Безумно, попереду ще найскладніше, проте, як показує досвід, українці впораються.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Про роботу банківської системи та валютного ринку з 24 лютого 2022 року в умовах воєнного стану по всій території України. *Національний банк*

України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pro-robotu-bankivskoyi-sistemi-ta-valyutnogo-rinku-z-24-lyutogo-2022-roku-za-umovi-voynenogo-stanu-po-vsiy-teritoriyi-ukrayini#:~:text=Відповідна%20постанова%20також%20передбачає%20введення,клієнта%20в%20об> (дата звернення: 31.10.2024).

2. Національний банк України. Просто про економіку (за матеріалами Інфляційного звіту за жовтень 2021 року). *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-za-materialami-inflyatsiyного-zvitu-za-jovten-2021-roku> (дата звернення: 31.10.2024).

3. Національний банк України. Просто про економіку (на основі матеріалів Інфляційного звіту за липень 2024 року). *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiyного-zvitu-za-lipen-2024-roku> (дата звернення: 31.10.2024).

4. Національний банк України. Просто про економіку (на основі матеріалів Інфляційного звіту за січень 2023 року). *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiyного-zvitu-za-sichen-2023-roku> (дата звернення: 31.10.2024).

5. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/State_m.pdf (дата звернення: 31.10.2024).

6. Промова Андрія Пишного: "Маневруючи в мінливому ландшафті: центральні банки в умовах нової реальності". *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/promova-andriya-pishnogo-manevruyuchi-v-minlivomu-landshafti-tsentralni-banki-v-umovah-novoyi-realnosti> (дата звернення: 31.10.2024).

Коваль С.Б.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
аспірант кафедри економічної теорії

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС КРИЗ

Економічні кризи є невід’ємною частиною розвитку економічних циклів, що впливають на всі рівні суспільства – від держави до окремих підприємств. Під час кризових фаз економічного циклу традиційні економічні інструменти можуть виявлятися недостатньо ефективними для швидкого відновлення економіки, тому уряди часто звертаються до інноваційної політики як до інструменту для забезпечення економічної стабільності та стимулювання зростання. Історичні приклади, такі як фінансова криза 2008 року та пандемія COVID-19, підкреслюють важливість інновацій у подоланні економічних викликів і відновленні економічної активності.

Економічні цикли, загалом, складаються з фаз зростання та спаду, і кожна з цих фаз має свої особливості щодо стимулювання інновацій. Під час фаз економічного зростання інновації зазвичай зосереджені на розширенні виробництва та підвищенні ефективності. У фазах економічного спаду інноваційна політика може набувати критичного значення, оскільки інновації розглядають як допомогу у подоланні наслідків кризи та сприянню відновлення економіки. Як зазначено в практичних дослідженнях міжнародних організацій урядові інвестиції в інновації можуть значно зменшити негативні економічні наслідки та забезпечити швидке відновлення економічної активності [1, с.11]. У теоретичному аспекті інноваційна політика часто розглядається через призму моделей творчого руйнування, запропонованих Йозефом Шумпетером. Ця концепція підкреслює, що інновації руйнують старі структури і створюють нові, забезпечуючи тим самим економічне зростання навіть у періоди криз. Сучасні дослідження також додають до цієї концепції важливість гнучкості та адаптивності інноваційних стратегій, що допомагають швидко реагувати на змінені економічні умови.

Одним із ключових прикладів ефективного застосування інноваційної політики під час економічної кризи є рецесія 2008-2009 років. Країни, які активно інвестували в інновації та